

Wie daarbij van oordeel is, dat wie zijn vak niet historisch kent, het in 't geheel niet kent in den wetenschappelijken zin van dit woord, heeft daarin een tweede reden om zich te verheugen. Waar eindelijk niemand die doordenkt en allerm minst de Calvinist, ook in dat deel van den kosmos, waar het menschelijk bewustzijn een rol speelt, regelmatigheid van gebeuren zal loochenen, moet met vreugde begroeten al wat op die regelmatigheid nieuw licht werpt. Maar zoodra aan dit alles wordt ondergeschoven het streven naar het loochenen van de zelfstandigheid van den menschegeest, zoodra het determinisme om den hoek komt gluren, zoodra de geestelijke wetenschappen worden gedenatureerd en hun object verknoeid door de behandeling naar een methode, die elders thuis hoort en op haar plaats is, daar kan niet anders dan een beslist protest staan. Mr. Levy heeft indertijd terecht de fiolen van zijn spot uitgegoten over dit bedrijf. Zoolang de rechtswetenschap een geestelijke wetenschap is, zoolang zal de methode der exacte wetenschappen voor haar ondeugdelijk blijken. Psychologische verklaring en waarde-oordeel zijn en blijven nu eenmaal onverbiddelijk twee. Slechts door kunstgrepen zooals Spencer en Prof. Hamaker die zich veroorloofden, ontwingt men op deze wijze kwansuis een norma agendi aan een causale verklaring. 1)

Zoo dus niet: maar hoe dan wel? En als men het dan

---

1) Tot wat geestdoodende consequentie ze komt, zie men b.v. bij Post, *Grundriss der Ethnologischen Jurisprudenz*, bl. 470 v.v. Interessant zijn ook de beschouwingen van Gustave Lebon, *Psychologie des foules*. Men zie vooral het welsprekend maar luguber slot van dit boek.